

(vii) prohibition of monopolies in favour of any radio and/or television station or any group thereof."

(4) Immediately after sub-section (6) thereof there shall be added a new subsection as follows:-

Saving the provisions of sections 65(3) of this Constitution no law shall make any provision which exempts the Government of Malta, any authority established by the Constitution, any public authority established by or under any law, any partnership or other body in which the Government of Malta or any such body as aforesaid have a controlling interest or over which they have effective control, or any officer, member, employee or dependent of any of the aforesaid, from the provisions of any law relating to libel and slander and in general, of any law protecting the reputation of others

KUMMENTI MILL-MEMBRI TAL-OPPOZZIZZJONI

L-ewwel haga li l-Membri tal-Oppozizzjoni jixtiegu li jpongju 'on record' huwa l-fatt li fi 'draft' iehor li gie moghti lilhom ftit granet qabel l-ahhar wiehed, kien hemm proviso iehor li jaghti s-sahha lill-Parlament balli jaghmel ligi "regulating the allocation of frequencies which allocation shall be deemed to take into account the possibility of broadcasting by cable or through such other means as may be technically feasible." Fil-ahhar draft dan il-proviso sparixxa u l-proposta li baqqa tisser li kull persuna li hija cittadina ta' Malta u residenti f'Malta ghandha d-dritt li topera stazzjon tat-television jew/u tar-radju, imbasta jagghod ghal certu kondizzjonijiet maghmula mill-Broadcasting Authority, li fosthom n'hemm xejn dwar il-frequencies tat-television u il-frequencies tar-radju.

In-numru ta' dawn jinghadu fug is-swaba ta' id wanda ghaldaqstant ma vistax ikun li kull persuna u/jew kull organizzazzjoni jista' jkollha l-istazzjon taghha. Donnu din il-proposta saret kif gie gie u bl-ghajla, konsi ghalhekk ma tressqitx ghad-diskussjoni quddiem il-Kumitat Maghzul. Ikkonsiderat tressqet ahha konna nunu b'le-tar kemm huwa impossibbli li l-Broadcasting Authority tassigura bilanc fil-programmi politici minghajt ma tissa stess topera bl-impjegati taghha l-istazzjonijiet li tixtiegu jikkontrolla, fit-teorija forsi jista' jasal b'le-x jinghataw licenzji tar-

radju u tal-television ta' potenza zghira hafna (halli ma jtilfu lil haddiehor) u bil-kundizzjoni li fil-programmi ma jkun hemm l-lebda kontenut politiku. Imma ma trid tkun xi ghaner biex tinduna kemm huwa onest il-qasam tal-politika u kemm hu diffiqli li fil-prattika jitwettqu onestament kundizzjonijiet ta' din il-kwalita. Fuq kollox il-Membri tal-Gvern ma taw l-lebda raguni ghaliex f'daqqa wahda daru kontra l-proposti li unanimament is-Select Committee ressaq ghall-konsiderazzjoni tal-pajjiz fir-Rapport Preliminari.

Il-Membri Socialisti ghadhom isostnu r-rakkommandazzjonijiet originali, u jahsbu li huma l-ahjar fir-cirkostanzi ta' pajjizna f'dawn iz-zminijiet.

10.1) KUMMISSJONI DWAR L-IMPJIEGI U KUMMISSJONI DWAR IS-SERVIZZ PUEBLIKU.

Sal-lum dawn iz-zewg kummissjonijiet, tant importanti ghat-tmexxija ta' l-amministrazzjoni f'pajjizna, ghadhom mhumiex jahdmu b'mod sodisfacenti. Il-Kumitat ihoss li ghandu jsir sforz biex jintlahaq ftehim li jissodisfa, kemm hu umanament possibli, il-partiti politici. Ghaldaqstant il-Kumitat jirrakmanda li fil-Kunsill ta' l-Istat il-Prim Ministru - ghan-naha tal-gvern, u l-Kap ta' l-Oppozizzjoni - ghan-naha ta' l-Oppozizzjoni, jinnominaw numru ndaq ta' membri u jaghmlu hilithom biex jaqblu dwar l-ghazla ta' Chairman ghal kull kummissjoni. Fil-kaz li ma jkunx hemm qbil fuq l-ghazla, din tkun trid issir mill-President tar-Repubblika.

KUMMENTI TAL-MEMBRI TAL-OPPOZZIZZJONI

Dhansu lejn il-kummenti tal-Membri tal-Gvern: 97 Appointment of Commissions (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10); 98, 99 Continuity of Service of Commission, etc.

Dwar dan jidher li r-rakkommandazzjonijiet originali tal-Kumitat Maghzul ma oewq nibdula minn naha tal-Membri tal-Gvern u jidher issa forma ta' emendi ghal-Kostituzzjoni (heppendur aktar ilfuq).

Il-Membri tal-Gvern ippreparaw ukoll emenda ghal-Kummissjoni dwar is-Servizz Pubbliku li tgħid:

Amendment of section 109 of the principal law

(1) Subsection (2) of section 109 of the principal law shall be substituted by the following new subsection: (2) The members of

11.4) Il-membri li jirraprezentaw l-Oppozizzjoni, wara ezami bir-reqqa ta' dak kollu li tressaq quddiemhom, iħossu li jekk jigi adottat il-principju ta' kwotazzjonali, awtomatikament tqum il-kwistjoni ta' "threshold" għall-partiti z-zghar u jibdeu il-komplikazzjonijiet u d-diffikultajiet kif il-principji tal-governabilità jżżewwgu mal-principju tal-proporzjonalità. Għal din ir-raguni hassew li fuq din il-kwistjoni kellhom bżonn jisimghu aktar l-opinjoni jiet ta' shabhom fl-esekuttiv nazzjonali tal-partit Soċjalista u tal-General Workers' Union.

PROPOSTI MILL-MEMBRI TAL-GVERN

Amendment to section 60 of the principal law

- (1) In subsection (2) of section 60 the words "and who shall be appointed to that Office from the public service" shall be deleted
- (2) Subsection (3) thereof shall be deleted and substituted by the following new subsection.
- (3) The members of the Electoral Commission shall be appointed in accordance with section 97 of this Constitution "

Addition of new section to the principal law (section 60 A & B)

Immediately after Section 60 of the principle law there shall be added the following new section to be numbered 60A and 60B.

60A - Rights of political parties

- (1) The Electoral Commission set up in accordance with the provisions of this Constitution shall be responsible for the conduct of general election and national referendum, for the compilation of the electoral register and for the administration of the Electoral Office.
- (2) Political parties shall be granted reasonable means of access to all records, documents and materials of the Commission for the purpose of verifying the work of the Commission and the Commission shall give to the political parties all such information as they may require regarding the execution of the responsibilities entrusted to it by this Constitution or by any other law.

(3) Political parties contesting general elections and national referenda shall be granted reasonable means of access to oversee and verify for themselves all the various phases leading up to a general election or referendum and the actual voting and counting process thereof provided that nothing in this provision shall prejudice the right of a voter to vote secretly. In particular, and without prejudice, to the generality of the above provision, political parties shall have the right:

- (a) to be given all information in connection with the printing and distribution of voting documents and ballot papers, the distribution of polling booths and instructions issued to all commission personnel, the lists of persons entitled to vote and all other information that the political parties may require in order to better be able to ensure that nothing irregular is undertaken during the poll;
- (b) to nominate at least one person to supervise the poll in each polling booth;
- (c) to nominate a sufficient number of party agents to oversee the sealing, transportation, opening, closing and storage of ballot boxes;
- (d) to be granted adequate facilities to be able to oversee the counting of votes, and to nominate a sufficient number of counters and supervisors to effect such counting;
- (e) to check and verify all papers and documents used by the Commission or its personnel prior to, during the voting or prior to during the counting of votes and to be given copies thereof.

60B - Electoral Office

The Electoral Commission shall be responsible for the Electoral Office and all expenses in connection therewith, including the payment of wages and salaries, shall be a burden on the Consolidated Fund and may be paid following a warrant signed by the Chief Electoral Commissioner addressed to the Treasurer, and without any further appropriation other than the Constitution.

Provided that in appointing member of staff to the Electoral Office the Electoral Commission shall inform the political parties represented in Parliament who it intends to appoint and shall give consideration to any serious objections raised by such parties regarding the competence and/or impartiality of the person to be so appointed.

KUMMENTI MILL-MEMBRI TAL-OPPOZIZZJONI

Dwar l-emenda ghal section 60 tal-Kostituzzjoni, dan hu konformi mal-ftehim originali (Rapport Preliminari) u l-Membri tal-Oppozizzjoni jaqblu.

L-emendi ghal section 60A(1) isemmu elezzjonijiet generali, isemmu referenda nazzjonali, ma jsemmux elezzjonijiet għall-parastatali u fuq kollox lanqas isemmu elezzjoni nazzjonali għall-President kif jidher fir-Rapport Preliminari.

F'section 60A (2) u (3) hemm referenza biss għall-partiti politici u l-kandidati indipendenti gew kompletament injorati.

F'section 60B (Electoral Office) jidher li qed jinghata d-dritt lill Electoral Commission li tohrog "warrant" dirett lit-tezorer għall-ispejjeż kollha li jkun hemm bżonn biex titmexxa, haga li naqblu magħha. Imma ma jidher inkien lil min se tkun 'accountable' din il-kummissjoni f'kaz ta' tberbiq jew uzu hazin ta' flus il-poplu. Għal dan il-Membri Socialisti jidrilhom li għandu jkun hemm rimedju. Dnub li dawn il-proposti ma gewx mistharra għal-Kumitat Magħzuli.

Dwar il-kompozizzjoni u l-funzjonijiet tal-kummissjoni Elettorali għad inidu jigu drafted emendi oħra tal-Kostituzzjoni biex tigi konformi mal-proposta mressqa unanimament fir-Rapport Preliminari.

Kumment generali mill-Membri tal-Oppozizzjoni dwar il-kummissjonijiet. Fis-section gdida (99), sottomessa minn naha tal-Membri tal-Gvern, hemm il-provediment (li ahna naqblu miegħu) li jassigura li fiz-zminijiet kollha n-Nazzjon tingeda bis-servizz tal-kummissjonijiet. Izda ma jidher l-ebda provediment inkien kif u meta l-Membri jew Chairmen ta dawn il-kummissjonijiet jistghu jigu imnebbija jekk jongsu fid-dmirijiet tagħhom Isin in-Nazzjon. Lil min se tinghata din is-sahha? - Lill-President wahdu, lill-Kunsill tal-Istat, lill-Parlament, lill-Orati?

Dwar dan ghadha ma saret l-ebda diskussjoni u ghaldaqstant ma seta jkun hemm ebda ftiehem.

12.1) IL-PARLAMENT

Il-Kumitat ikkonsidra wkoll il-funzjoni tal-Parlament fil-pajjiz u qabel li din ghandha tissahhah. Fil-prezent, fil-waqt li l-Parlament ghandu poteri kbar, poteri li jikkritika permezz tal-membri tieghu speċjalment ta' l-Oppozizzjoni u japprova l-mizuri proposti mill-Gvern, il-poter effettiv jispicca ghalieq ghal dik li hi esekuzzjoni m'hemm l-ebda kontroll dirett ta' l-istess Parlament. Dan id-difett jidher l-aktar fil-kaz ta' l-Appropriation Bill. Infatti filwaqt li l-Parlament japprova l-ispiza pubblika, m'ghandu l-ebda kontroll dirett fuq kif dik l-ispiza tintnefaq.

Dan id-difett jidher haina wkoll f'kazi ta' licenzji jew permessi li ghalihom ic-tittadin ikollu dritt imma jehodhom biss bid-dewmien, jew bhala favur, jew aghar u aghar jekk ikun hallas zejzed mill-but.

Ghal dawn ir-ragunijiet il-kumitat qabel li ghandhom jinholqu Kumitati permanenti komposti minn membri taz-zewg nahat tal-Kamra sabiex waqt li dawn il-kumitati permanenti jaghtul-pariri taghnom fuq dik il-materja jew materji li jagghu taht ir-responsabbilita' tieghu ikun jista' wkoll jezercita dak il-kontroll mehtieg dwar l-esekuzzjoni tad-decizjonijiet ta' l-istess Parlament.

Dan il-bzonn jinhas mhux biss fil-qasam tal-finanzi imma anke f'loqsma oħra bhas-"subsidiary legislation" (regolamenti) u legizzazzjoni oħra meta tigi fil-istadju tal-kumitat, edukazzjoni u politika soċjali, politika ta' zvilupp ekonomiku, u sigurta nazzjonali.

12.2) Ir-rakommandazzjoni tal-Kumitat Maghzul hija li prezentament il-pajjiz ma jiflahx aktar minn erba' kumitati permanenti, b' chairman kull wiehed, zewg membri maghzula minn naha tal-gvern u zewg membri maghzula minn naha ta' l-oppozzjoni, f'laqgħa ma l-Speaker.

12.3) Il-Kumitat Permanenti għas-Sigurta' Nazzjonali ikollu x'jaqsam mad-decizjonijiet dwar il-Forzi Armati u l-Fulizija u Politika

Barranija, u jkollu d-dmir li jzomm liason dirett mal-Kunsill Nazzjonali tad-Difiza.

12.4) Il-Kumitat Permanenti għall-Infieg ta' Flus il-Poplu (Public Accounts) ikun jiddependi biss mid-dipartiment ta' l-Ispeaker u jkollu f'idajh id-dipartiment kollu ta' l-awditur bil-forzi kollha li tista tagħtih il-ligi. Il-kuntatti li dan il-Kumitat ikollu mal-Parlament ikunu permezz tal-forza kollha ta' Speaker verament indipendenti b'forza li gejjja direttament mill-Kostituzzjoni. B'hekk biss jista jkun ezercitat ahjar il-kontroll fuq l-infieg pubbliku, skond id-decizjonijiet tal-Parlament.

Taht it-tutela ta' l-Ispeaker ikun hemm ukoll il-Kumitat Permanenti għall-Affarijiet Legislattivi u Parlamentari. Dan il-Kumitat jara li l-Parlament ikun infurmat sewwa fuq it-tmexxija ta' 'policies', il-piz u l-effett ta' regolamenti jew 'subsidiary legislation'.

12.5) Fl-ahharnett ikun hemm ukoll Kummissjoni Permanenti għall-Affarijiet Socjo-Ekonomici (l-affarijiet l-oħrajn kollha barra dawk li semmejna fuq).

PROPOSTI TAL-MEMBRI TAL-GVERN

Section 67A - Introduction of a new section in the principal law.

67A Permanent Committee of the House of Representatives

(1) The House of Representatives shall have the following Permanent Committees:-

The committee on Foreign Affairs

The committee on Public Expenditure

The committee on Economic and Industrial Affairs

The committee on Broadcasting and Telecommunications

The committee on Parliament and Legislative Affairs

(2) The House of Representatives shall regulate the procedures and operations of the Permanent Committees of the House of Representatives subject to the provisions of this Constitution.

(3) Each Permanent Committee shall be composed of an odd number of members not exceeding nine members and chosen in such manner as to secure that, so far as practicable, each Committee is so composed as to fairly represent the House.

- (4) Each Committee shall be appointed by the Speaker of the House of Representatives at a meeting called by him with the Leaders of the political parties represented in the House of Representatives and following a call for nominations of members to the Committees.
- (5) Each Committee shall be presided by a Chairman who shall be appointed from amongst the members appointed by Government and such member shall have a casting vote besides an original vote.
- (6) It shall be the function of the Permanent Committees of the House of Representatives to:
 - (a) discuss, amend and approve at committee stage such bills as are referred to it by the House of Representatives;
 - (b) recommend legislation to the House of Representatives and to make recommendations on matters referred to it by Government or Parliament;
 - (c) monitor the declared policies of the Government and to make recommendations thereon;
 - (d) in the exercise of its functions to invite any person it deems fit to give it information or advice.

KUMMENTI TAL-MEMBRI TAL-OPPOZZIJONI

Malli wiehed jipparaguna dak li kien inrikmanda unanimament il-Kumitat Maghzul mal-emendi tal-Kostituzzjoni, section 67(a) kif proposti lissa mill-Membri tal-Gvern, wiehed isir li jgħall għalfajn se jittwagqfu dawn il-kumitati spicca. Mhux ta' xejn lissa qed jigi propost li n-numru tal-kumitati Permanenti jkber u kwazi jiddoppja. Kif proposti, dawn il-kumitati m'għandhom sabha ta' ven hiet dik li jkunu 'rubber stamp' għall-Gvern. Ber ezempju il-Kumitat tal-Broadcasting u Telephone Communications għalfajn isir jekk imbagħad m'għandha l-ebda sabha u l-ebda qsim ta' poter tal-Broadcasting Authority? Għalfajn isir dan il-Kumitat meta bl-ebda mod ma jista' jrazzan xi abbuz tad-dipartimenti tal-Ministri.

Neshdu kumitat lehor - dak dwar il-Midied Pubbliku. X sabha se jkollu dan l-ekz inazzan sbbuzi mid-dipartimenti tal-Gvern dwar midied pubbliku bħall-ma għandu Kumitat analogu fil-Parlament Ingliż?

Neshdu il-Kumitat fuq l-Affarijiet Barranin. Jekk dan il-Kumitat jawn li Membru tiegħu ma jkollhom l-is-sabha u jappellaw dipartimenti fil-Parlament m'għandhom ma jigu mfiikla li jgħmlu dan mill-Ministri tal-Affarijiet

Barranin jew mid-Dipartiment tal-Affarijiet Barranin, x'jiswew dawn il-hafna Kumitati b'numru kbir ta' membri jekk imbaghad ma jkunu jservu ghalxejn hlief ta' forcina ghal-Gvern? Min huwa dak l-iblah li jista jaccetta li ligi ma tibqax tigi miflija bhal ma qed isir il-lum, klawnsola, klawnsola, mill-Membri kollha tal-Parlament li jirraprezentaw lil poplu kollu (il-Committee Stage tal-lum) biex dan ix-xoghol jibda jsir biss minn numru ta' ftit nies, membri maghluqin f'kamra ma jismaghom hadd? Diga bil-metodu tieghu, Gvern Nazzjonalista qered l-attendenza tal-pubbliku Malti fil-Parlament u bl-iskuza li indejqu l-pubbliku Malti oata' barra kwazi ghal kollox it-television bhala mezz kif il-Parlament Malti u r-Rapprezentanti tal-poplu jasl'u fi djar il-Maltin.

Fejn hi r-responsabbilita' tal-Ispeaker dwar dawn il-Kumitati? Fejn huwa d-dmir tal-kapijiet tad-dipartiment li, bhala qaddejja tal-poplu, jersqu quddiem dawn il-Kumitati ta' l-ghola istituzzjoni fil-pajjiz biex jirrispondu direttament u jiddefendu ruhhom meta ssir l-akkuza ta' l-abbuzi?

Ghalix f'daqqa wahda gie abbandunat l-ghan nobbli li jkun hemm Kumitat Permanenti tal-Kamra biex flimkien mal-Kunsill Nazzjonalali tad-Difiza jerfa r-responsabbilita' nazzjonalali tad-difiza, jerfa r-responsabbilita' biex jiddefendi din ir-Repubblika zghira taghna, li ghadha kemm titwieled, mill-attakki li jistghu jigu tal-barrani. Fossibbli li hemm xi Kumitat iehor f'dawk proposti li ghandu ghan ghola u agwa minn dan?

It-tibdil tal-Membri tal-Gvern ugib fax-xejn ir-rakkommandazzjonijiet unanims tar-Rapport Preliminari.

13.1) L-ISPEAKER

Minhabba n-necessita' ta' dawn l-erba' Kumitati Permanenti, minhabba l-htiega li l-Ispeaker u d-deputy Speaker f'sistema demokratika parlamentari li jkollhom il-fiducja tal-membri kollha tal-kamra, il-Kumitat ihoss li l-Kostituzzjoni ghandha tiddetermina kif jintghazlu u s-sahha li jinghalaw.

Il-Kumitat qabel li ghandha tibqa s-sistema attwali li l-President tal-Kamra jista jintghazel minn fost dawk li ma jkunux gew eletti fil-Parlament, pero hass li biex persuna tkun eligibbli ghal din il-kariga ghandu jkollha mill-inqas hames snin esperjenza fil-Parlament.

- 13.2) Il-Kumitat hass ukoll li huwa essenzjali li din il-kariga kemm jista jkun ikollha l-appogg shih tal-kamra li jmur 'l hemm minn dik ta' semplici maggoranza u ghalhekk kandidat biex ikun elett President tal-Kamra irid ikollu warajh almenu maggoranza ta' zewg terzi tal-Parlament. Fil-kaz li dan ma jsehhx, ghandu jkun hemm Speaker ad interim skond is-'seniority', approvat mill-Kunsill ta' l-Istat. L-istess japplika ghal deputy Speaker, izda dejjem tigi rispettata r-regola ta' wiehed minn naha tal-Gvern u l-iehor minn naha ta' l-Oppozizzjoni.
- 13.3) Il-Kumitat hass li forsi jkun ahjar ukoll li kemm jista jkun il-persuna li tkun giet eletta biex tokkupa din il-kariga ma titbiddilx ma kull legislatura. Barra mill-Ispeaker ghandu jigi maghzul ukoll deputy Speaker li jkun ex-ufficjo ic-Chairman tal-Kumitati, liema kariga m'ghandiex tibqa tkun separata minn dik ta' deputy Speaker. Meta kemm l-Ispeaker u kemm id-deputy Speaker ikunu assenti ghandha tinhatar persuna biex tassumi l-funzjonijiet ta' Speaker jew ta' deputy Speaker temporanjament matul l-assenza taghhom. Sabiex jintlahaq aktar l-iskop tal-unanimita' dwar l-elezzjoni ta' l-Ispeaker u/jew deputy Speaker in-nomina taghhom ghandha tigi diskussa fil-Kunsill ta' l-Istat.
- 13.4) Ikun l-obbligu ta' l-Ispeaker li jraporta lill-Parlament jekk il-Permanent Committees ma jurux il-brara u d-diligenza mehtiega fix-xoghol taghhom.
- 13.5) Id-dipartiment ta' l-Ispeaker ikun dipartiment ghalih (ma jaqa taht l-ebda ministeru) bi staff adekwat u jkun hu responsabbli li jinghataw dawk il-facilitajiet mehtiega lil membri tal-Parlament kemm tan-naha tal-Gvern u kemm tan-naha ta' l-Oppozizzjoni. Ghandu wkoll l-obbligu li jipprovdi lil Kumitati Permanenti bil-facilitajiet u l-mezzi kollha mehtiega biex jaqdu dmirhom kif jixraq lejn il-paggiz. Il-Kumitati Permanenti ikollhom l-obbligu li meta l-Parlament ikun "in session", jiltagghu darbejn fil-gingha, izda mhux fil-hin tal-Parlament.
- 13.6) Meta l-Ispeaker ikun inqas minn naha ta' partit li jkun tal-Gvern, ikun hemm l-obbligu li d-deputy Speaker jintgazel minn naha ta' partit ta' l-Oppozizzjoni u vice-versa. B'hekk kull

legislatura ikun hemm, kemm jista jkun possibli, il-bilanc bejn tendenzi ta' Speaker u dawk ta' deputy Speaker.

Jekk dawn il-karigi jinghatawlihom il-permanenza mixtieqa, il-persuni kkoncernati jkollhom l-obbligu li ma jiehdux parti politika attiva. L-I-speaker ikun il-persuna li ex-ufficio tkun l-Acting President kull meta il-President ghal xi raguni jew ohra ma jkunx jista temporanjament jaqdi d-dmirijiet tieghu. Il-President tar-Repubblika jinawgura l-ftuh tal-Parlament u kull legislatura, f'din l-okkazzjoni jkun hemm messagg tal-President lin-Nazzjon minflok id-diskors programmatiku tal-Gvern. Id-diskors programmatiku jsir mill-Prim Ministru f'okkazzjoni ohra.

PROPOSTI MILL-MEMBRI TAL-GVERN

Amendment to section 59 of the principal law.

- (1) In subsection (1) of section 59 of the principal law the following proviso shall be added: "Provided that before the election of a Speaker is proceeded with the nomination shall be discussed in the Council of State with the aim of reaching agreement on the person to be proposed."

KOMMENTI MILL-MEMBRI TAL-OPPOZZIZZJONI

Ta min jinnota li qabel ma waslet din l-emenda tal-Kostituzzjoni kienet diga giet iccirkolata amenda ohra minn naha tal-Membri tal-Gvern ghal section 59 tal-Kostituzzjoni li tgħid hekk:

- (2) After subsection 5 of section 59 of the principal law the following new sub-section shall be added: "The Speaker's office shall not form part of the Public Service and the expenses of the office shall be paid out of the Consolidated Fund following a warrant signed by the Speaker and addressed to the Treasurer without the need of any other appropriation other than this Constitution"

Din l-emenda giet imnehhija minghajr l-ebda spjegazzjoni - ir-ruh tifhem Malli l-Membri tal-Gvern nehhaw il-parti l-aktar serja fir-rakkommandazzjonijiet dwar l-I-speaker. Jigħifieri li jkun hemm Speaker li jgawdi l-fidurja taz-zeug naha tal-kamra, spierat il-bazi, tneha l-Parlament ghal kull riforma li wiehed jista jwettiq fis-sistema parlamentari tagħna. Mhux ta xejn, allura, l-istess Membri tal-Gvern li magħna kienu

ipproponew li l-Speaker ikollu tant sahha li jmexxi l-Parlament minghajr indhil tal-Gvern, li saħansitra biex ikollu l-flus halli jmexxi l-Parlament, lanqas ikollu bżonn isaqqaq wiccu mal-Ministru tal-Finanzi u jordna f'isem il-poplu li t-teżorer biex jipprovdilu dak kollu li jkun hemm bżonn għax-xogħol tal-Parlament, issa huma stess minghajr ma qalulna xejn nehhewlu dan il-poteri.

Li Speaker ikun magħzul bl-appogg taz-żewġ naħat tal-Kamra hija kondizzjoni indispensabbli għall-istabbilita tad-demokrazija Parlamentari fir-Repubblika Maltija. L-indipendenza ta' l-Speaker hija waħda miz-żewġt irjus tal-fus li tghina biex nimxu 'l quddiem, shah u bbilancjati; ir-ras l-oħra ta' dan il-fus hija l-ghazla tal-President u l-indipendenza tiegħu mill-Gvern.

Kulhadd jaf li minghajr irjus ma jista' ikollok fus, minghajr fus ma jista' ikollok roti, u minghajr roti kif se timxi? M'hemmx għalfajn wieħed minghata ragunijiet aktar għaliex il-Membri Soċjalisti mhumiex lesti li jirrikmandaw hafna tibdil finta fil-Kostituzzjoni jekk se nneqgħu lura minghajr l-ebda raguni valida minn rakkommandazzjonijiet għal tibdiliel fundamentali li b'hafna tabbil ul-mohħ u wara hafna tgharbil nassagna quddiem il-poplu tagħna fil-mument.

Għalhekk issa wkoll ma tagħmilx sens l-emenda li nassqu l-Membri tal-Gvern għal section 49 tal-Kostituzzjoni u li dwar min għandu jagħmiha ta' Agent President, tghid hekk:

"In section 49 of the principal law the words from "such person as" to the words "the Chief Justice" shall be deleted and substituted by the following:

"the Speaker of the House of Representatives."

14.19) UGWALJANZA BEJN IRĠIEL U NISA

Il-Kumitat Magħzul qabel li biex verament f'pajjizna titlahaq l-ugwaljanza meħtieġa bejn irġiel u nisa, l-artikolu 45 (3) tal-Kostituzzjoni ikollu speċifikat fih li m'għandux ikun hemm diskriminazzjoni fit-trattament bejn irġiel u nisa. Din l-emenda tibda sseħħ fi żmien sena sabiex jinghata żmien biz-zejjed halli l-ligijiet kollha tal-pajjiz, fejn hemm bżonn, jimbidlu f'dan us-sens.

PROPOSTI TAL-MEMBRI TAL-GVERN

Amendment to section 23 of the principal act:

In section 23 of the principal act the word "woman" whenever it occurs shall be substituted with the word "person". Amendment to section 26 of the principal law: In section 26 of the principal law the word "woman" shall be deleted and substituted by the word "person". Amendment to section 45 of the principal law:

- (1) In subsection (3) of the principal law after the words "political opinion, colour" there shall be inserted the word "sex".

KUMMENTI TAL-MEMBRI TAL-OPPOZIZZJONI

L-ewwel emenda tal-qot ic-cittadinanza tan-nisa, u tista tigi mressqa mill-Gvern kwalunkwe hin, ghalix fil-kostituzzjoni mhix 'entrenched' jigifieri m'hemmx bzonn tghaddi b'maggioranza ta' tnejn minn tlieta.

It-tieni emenda hija bhall-ewwel wanda fuq ic-cittadinanza u din ukoll m'ghandhiex bzonn l-appogg tal-Oppozizzjoni biex issehh.

Dwar it-tielet emenda - din hija ezatt kif giet irrikmandata originarjament mill-Kumitat Maghzul kollu, bid-differenza li inutli tinranga l-kostituzzjoni jekk ma temenda ukoll il-ligijiet kollha li hemm fil-pajjiz li m'humix konformi mat-tibdil mi-tieg. Donnu il-Membri tal-Gvern iridu jaharbu mill-obbligu ta' fa' zmien sena dan ghandu jsehh halli kulbadd, speccjalment l-Imhallaflin u l-Magistrati tal-Qrati taghna jkunw jafu tajn qeghdin. Jekk ma jsirx dan, tingala tahwid u xoghol zejzed ghall-Qrati u l-avukati. Dan mhuwix xoghol li ghandu jstahalla ghall-Qrati, dan hu xoghol tal-Parlament.

15.1) DIKJARAZZJONI GDIDA (dwar personal data migbura mill-istat)

It-taris ghall-'privacy' tar-cittadini fil-eta' moderna ta' 'data' ghall-kompjuters, taghrif ghal statistika, etc. - dejjem, naturalment, fil-linji imposti mill-htigijiet ta' sigurtà nazzjonali.

PROPOSTI MILL-MEMBRI TAL-GVERN

Introduction of new section:

Immediately after section 45 of the principal law a new subsection to be numbered 45A is to be introduced as follows:-

(quddiem il-Qorti Ewropeja tad-drittijiet tal-bniedem), wiehed jintebah li proposti bhal dawn jaqdu biss il-bzonnijiet ta' min hu sinjur.

16.1) FESTA NAZZJONALI

Il-membri li jirraprezentaw il-Gvern, ghalkemm m'humiex f'pozizzjoni ghalissa jaghtu il-fehma taghhom dwar il-kwistjoni tal-Jum Nazzjonali ta' Malta, jemmnu pero li ghandu jsir sforz biex jintlehaq ftehim sabiex il-Maltin kollha jhossu ruhhom identifikati ma xi data li tintghazel.

Fi spirtu ta' rikonciljazzjoni, il-membri ta' l-Oppozizzjoni jifhmu kemm huwa importanti li jkun hemm qbil dwar Jum Nazzjonali tal-Festa Nazzjonali u jaraw li dan ikun Jum ir-Repubblika, li l-lum huwa meqjum sagru minn kulhadd. Jaraw ukoll li m'hemm xejn hazin li l-Maltin u l-partiti politici ma jippikawx bejniethom min l-aktar hadem biex pajjizna jsir nazzjon, u ghalhekk jirrikmanda li kemm Jum il-Helsien, kif ukoll Jum l-Indipendenza, jibqghu festi nazzjonali. Il-membri rapprezentanti tal-Gvern, fil-waqt li jahsbu li Jum l-Indipendenza ghandu jghaqqadna, jemmnu li ghandu jsir sforz biex jintlehaq ftehim biex il-Maltin kollha jidentifikaw ruhhom mad-data li tintghazel.

In-konnessjoni ma dan is-suggett, iz-zewg nahat urew qbil li l-poplu Malti kollu l-lum iqim is-seba' ta' Gunju. Din id-data saret tant ghaziza ghall-Maltin illi ghall-ingas ghandha hi wkoll tkun festa nazzjonali.

KUMMENTI MILL-MEMBRI TA' L-OPPOZZIZZJONI

Ma saret l-ebda dikjarazzjoni ta' idan il-Kumitat Maghzul dwar il-Festa Nazzjonali minn mindu gie mxandar ir-Rapport Preliminari sas-7 ta' Marzu 1989, meta gie mxandar minn nahat tal-Prim Ministru li se jressaq ligi li taha l-Gvern se jinsa dak li taqq l-Membri tieghu stess dwar is-7 ta' Gunju 1979, se jnehhi l-31 ta' Marzu 1979 (meta Malta fizikament nehhiet il-forzi armati Ingliزي) biex mantlok idahha l-31 ta' Settembru 1964 bhal Jum Nazzjonali. Data li taha Malta giet moghtija fuq il-karti bias (ghalhekk fittizja) d-dritt tas-sovranita.

Wiehed ma jridx jinsa li din is-sovranita' fittizja inghatat bil-kundizzjoni li dan id-dritt tiegħu jekk taccetta li l-forzi tal-barrani jibqgħu jżaw artna għall-interessi tagħhom (Lo-Defence Agreement). E dan l-agir tiegħu, il-Prim Ministru gata' heenem kull tentattiv ta' rikonciliazzjoni fuq dan is-sugġett. Il-Membri Socialisti jhossu li bħall-affarijiet l-oħra serji li hemm fir-Rapport Preliminari, il-fehma unanima tal-Kumitat Magħzuli giet imwarraba mingħajr ma inghatat l-ebda raguni valida.

KAPITLU GDID NRU 17

PROPOSTI GODDA MILL-MEMERI SOCIALISTI

17.1) L-ewwel proposta, imressqa fis-seduta tas-17 ta' Jannar 1989, u li magħha qablu l-Membri tal-gvern, rikkonfermaw dwar drittijiet u libertajiet fundamentali u tghabbi bir-responsabbilita' lill-Law Revision Commission biex tagħmel l-emendi kollha raddoga li hemm bżonn fil-ligijiet ta' Malta u tissottomettihom lill-Kumitat ri-emien raggruvali sabiex ikunu jistgħu jigu diskussi fil-Parlament. Fis-seduta tal-24 ta' Jannar 1989 gie deciz li tal-Kostituzzjoni ikun hemm miktub li sa sentejn iridu jsiru dawn l-emendi u tispicca is-"Saved Legislation" għall- libda taħdem biss il-Kostituzzjoni.

17.2) It-tieni proposta, li l-Kostituzzjoni tiegħi Gudizzjani u kwazi gudizzjari jkunu accountable għall-Kommandanti d'għa il-Kumitat Magħzuli għall-Qrati Gudizzjari.

17.3) It-tielet proposta, li fir-Rapport għall-jejn l-issenja "Kamra tal-Avukati", minflokhom jidher il-Kamra tar-Rappreżentanti eletti mill-avukati.

17.4) Ir-raba' proposta, li l-Avukat Ġenerali tar-Repubblika jkun accountable lill-Kunsill għall-Amministrazzjoni tal-Ġustizzja, Esatli għal ma kien sugġerit mill-Kumitat Magħzuli għall-Imballfin fir-Rapport Preliminari.

17.5) Il-ħames proposta, Nin-quehu għadazzjoni (Public Prosecutor) jekk imkaxx jiew le kontra u għadd għal-imposizzjoni għall-akkuzati ma jkun le jness persuna jiew impjegat. Il-L-Pass għall-jejn tal-persuna, li waghru parti għall-jejn ta' għandha tagħmel għall-jejn pass jiew jiew.

(7.6) Is-sitt proposta: Dwar il-Kunsill Nazzjonali tad-Difiza li l-poteri prakkommandati mill-Kumitat Maghzul unahimament ghal zmien ta' gwerra jkunu qgħoddu wkoll għal zmien ta' emergenza nazzjonali.

(7.7) Is-seba' proposta: Fuq diskriminazzjoni bejn irġiel u nisa gie propost li jkun hemm emenda fil-kostituzzjoni li tagħti zmien lill-Gvern mhux aktar minn sena sabiex jigu emendati l-ligijiet kollha ta' Malta halli jikkonformaw ma dan il-principju.

Il-Membri tal-Gvern tal-Kumitat Maghzul skond kif jidher mill-minuti tal-laqgħat, qablu ma dawn il-proposti godda tal-Membri Socialisti. Izda meta wiehed jifli l-proposti ta' emendi mressqa minn naha tal-Gvern, bl-ghajnuma id-Dipartiment Legali, bitta minn dawn il-proposti gew imdahhla u qhrajn baqghu barra. Il-Membri Socialisti ma nafux jekk dan sarx ghax rega bdielhom jew bi svista minhabba l-hafna ghajgħla ta' l-ahhar jiem.

KAPITLU GDID NRU 18

18.1) PROPOSTA GDIDA MILL-MEMBRI TAL-GVERN

Section 114A - Addition of new section to the principal law.

Immediately after section 114 of the principal law the following new section to be numbered 114A shall be added:-

114A Actio Popularis

(1) Any citizen of Malta and any legal person in Malta who alleges that any person, officer, commission or any other authority on whom this Constitution imposes duties and obligations (not being the duties and obligations referred to in Chapters II, III, IV, V, VI and VII) has failed to perform or fulfil such duties and obligations, may apply to the Civil Court, First Hall, to ensure that such duties and obligations are expeditiously performed or fulfilled and any plaintiff bringing such an action shall not be required to show any personal interest in support of his action.

(2) The defendant or defendants in such action may not plead any privilege or immunity from the jurisdiction of the Court, nor

any protection from legal proceedings established by this Constitution or by any other law.

(3) Any party to proceedings brought in the Civil Court, First Hall, in pursuance of this Section shall have a right to appeal to the Constitutional Court. Such appeal shall be made by application within six working days from the decision appealed from.

(4) The hearing of the action and appeal introduced in accordance with the provisions of this section shall take precedence over all other proceedings, and shall be determined with the utmost dispatch.

(5) The Civil Court, First Hall or the Constitutional Court, as the case may be, shall make such orders issue such writs and give such directions as it may consider appropriate for the purpose of enforcing or securing the fulfilment of any duty or obligation imposed by the Constitution.

RUMMENTI MILL-MEMBRI TAL-L-OPPOZZIZZJONI

Kif wiehed jista jara mill-proposti godda imnessqa fl-1989 minn naha tal-Membri tal-Gvern u minn naha tal-Membri tal-L-Opportizzjoni, wara l-kummenti kollha li saru mill-Partiti politici u bnadi oħra meta xandaw ir-Rapport Prelimihari, il-lista tal-materji għal konsiderazzjoni mill-kumitat għal estiza.

Il-hwejjed godda volqtu -

(a) il-human rights

(b) kawzi tal-ghata magħmula minn persuni mhux milquta direttament (actio popularis)

(c) drittijiet tal-generali u jgħannu lit-tfal tagħhom fl-iskerjiet ta' l-ghazla tagħhom

(d) inenhija tal-immunita ta' uffiċjali ta' l-Istat kontra libelli etc.

13.2) PROPOSTA GDIDA MILL-MEMBRI TAL-GVERN

(għer libelli kontra awtoritajiet)

sec 41 (4) Immediately after sub-section (a) thereof there shall be added a new subsection as follows -

Saving the provisions of sections 65(3) of this Constitution no law shall make any provision which exempts the Government of Malta, any authority established by the Constitution, any public authority established by or under any law, any partnership or other body in which the Government of Malta or any such body as aforesaid have a controlling interest or over which they have effective control, or any officer, member, employee or dependent or any of the aforesaid, from the provisions or any law relating to libel and slander and in general, of any law protecting the reputation of others.

KUMMENTI MILL-MEMBRI TA' L-OPPOZIZZJONI

Din il-proposta wiehed ma jifhimx sewwa sa fejn twassal, għax giet mitluqa fid-'draft' li għandu x'jaqsam max-Xandir u qatt ma giet diskussa fil-Kumitat Magħzuli. Ma nifhemx jekk tapplikax ukoll għad-Dipartiment tal-Pulizija li bil-fors biex jahdmu u jinvestigaw iridu jissuspettaw anke finies li wara jinstabu innocenti. Kif inhi donnha tista wkoll tapplika għall-Qrati, meta jkun għaddejn akkuzi fuq bniedem li wara jinstab mhux bati. Ma nabsux li din hija l-intenzjoni.

18.3) PROPOSTA GDIDA MILL-MEMBRI TAL-GVERN

(dwar danni mhux finanzjarji)

Amendment to section 46 of the principal law

(1) In subsection (2) of section 46 of the principal act the following shall be inserted after the words "the person concerned is entitled":

"The Court may, for the purposes of this subsection, order the payment of compensation for non-pecuniary damages in favour of the person in relation to whom the contravention referred to in subsection (1) of this section was committed."

KUMMENTI MILL-MEMBRI TA' L-OPPOZIZZJONI

B'din il-proposta donnu li l-Membri tal-Gvern iridu jdahhlu principju gdid tal-Qrati ta' Malta - il-principju tal-'moral damages'. Huwa diffiċli għalina li nesprimu opinjoni fuq dan il-qasam meta għad ma hemm l-ebda

draft legislation' kif dan il-principju se jahdem fil-prattika. Ahna certu li hu zball li jiddahhal il-principju fil-Kostituzzjoni qabel ma taghmel il-legislazzjoni - qisu tordna l-karattun qabel ma tixtri l-hmar. Din ukoll proposta li ma gietx diskussa fil-Kumitat Maghzul.

18.4) PROPOSTA GDIDA MILL-MEMBRI TAL-GVERN

(dritt b'legh il-Maltin jappellaw lil-Qorti Ewropeja)

(2) Immediately after subsection (7) of section 46 of the principal law add the following new subsection:

"(8) No person shall be deprived of, or hindered in his right to petition the European Commission of Human Rights established by the European Convention on Human Rights of 1950 in accordance with Article 25 of that Convention. For the purposes of Article 46 of that Convention, the compulsory jurisdiction of the European Court of Human Rights, is hereby recognised."

KOMMENTI MILL-MEMBRI TAL-OPPOZZIZZJONI

Din il-proposta qiegħda hemm b'legh il-Qorti tagħna jew l-Istat ma tagħnilu l-ebda impediment halli persuna Maltija jkun jista' jressaq il-kaz tagħha quddiem il-Qorti ta' l-Ewropa għad-Drittijiet tal-Bniedem. Din il-proposta tngieghal lill-Repubblika Maltija taccetta kull decizjoni tal-Qorti Ewropeja għad-Drittijiet tal-Bniedem.

Għalkemm din ma gietx diskussa fil-Kumitat Maghzul, ma jidher li hemm raġuni għaliex għandna nimmorru kontra tagħna. Bidan kollu, honqsu mid-dmij tagħna lejn il-parli Malti jekk ma nsemmix li min hu għani u għandu l-mezzi finanzjarji se jkun f'posizzjoni jism abjar b'legh jiddefendi d-drittijiet tagħu minn cittadini ieħor. Integrità ta' onest imma niegħes mill-mezzi finanzjarji. Sakemm wieħed isub in-fmedit għal dar, il-Qorti oħra Ewropeja, b'Alla rat kemm spejjes u dewinja, aktar jkun qiegħdin anzidu d' "akommodazzjoni bejn parti u similij."

18.5) PROPOSTA GDIDA MILL-MEMBRI TAL-GVERN

(drittijiet tal-ġenitur u dritt għar-riparju lejn il-familja privata)
Immediately after section 46 of the principal law the following new section numbered 46A & 46B shall be introduced: